

Karen Torfs & Pandora Versteden
Centrum voor Taal en Onderwijs, KU Leuven
Contact: Karen.Torfs@kuleuven.be
Pandora.Versteden@kuleuven.be

Aan de slag met anderstalige nieuwkomers: geschikte taken binnen een krachtige (taal)leeromgeving

1. Inleiding

‘Anderstalige nieuwkomers’ zijn kinderen en jongeren die pas vanuit het buitenland naar België of Nederland zijn gekomen. Dat kunnen kinderen van vluchtelingen zijn,

maar ook kinderen uit een gezin dat om een andere reden in België komt wonen. Nieuwkomers kennen nog geen Nederlands, maar zijn wel leerplichtig. Ook al heb je als leerkracht nooit eerder anderstalige nieuwkomers in de klas gehad, de kans is groot dat je op een dag te maken zult krijgen met een leerling die geen woord Nederlands begrijpt en spreekt, of dat je als leerkracht in een onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers (OKAN)/eerste opvangschool terechtkomt. Het is dan belangrijk om te weten hoe je de taalvaardigheid Nederlands van de leerlingen zo goed mogelijk kunt helpen ontwikkelen.

In deze tekst zoeken we daarom een antwoord op de vraag hoe je krachtige taken kunt opbouwen die het taalleren van anderstalige nieuwkomers zo goed mogelijk ondersteunen.

2. Wat moet een anderstalige nieuwkomer leren?

Wanneer er anderstalige nieuwkomers in de klas komen, kan het helpen om jezelf de vraag te stellen wat de nieuwkomers moeten kunnen en wat ze nodig hebben om op school en buiten de klas mee te draaien. Denk bijvoorbeeld aan:

- Nieuwkomers moeten leren meedraaien in de samenleving die de school vormt en hebben nood aan begrip van boodschappen zoals ‘Alsjeblieft’, ‘Moet je plassen?’, ‘Dit briefje moet je aan je ouders geven’.
- Ze moeten vertrouwd raken met praktische instructies tijdens de les, zoals bijvoorbeeld ‘Trek een cirkel rond het juiste antwoord’ of ‘Je moet de bal over de lijn gooien’.
- Na een paar maanden moeten ze kunnen antwoorden op vragen, kunnen tonen wat ze hebben geleerd, zelf ook vragen kunnen stellen, kunnen vertellen wat ze weten over een lesonderwerp, enz.
- Ze moeten kunnen reageren op wat kinderen zeggen en vragen op de speelplaats.

Met andere woorden: ze moeten zich de schoolse taalvaardigheid eigen maken om zich te kunnen redden als leerder en als sociaal individu. Wat kinderen met taal kunnen doen, is veel belangrijker dan wat ze van en over taal weten. Hoe sneller de nieuwkomers het Nederlands oppikken dat ze nodig hebben om op school (en daarbuiten) te functioneren, hoe beter.

3. Hoe verloopt taalverwerving?

In de eerst plaats is het belangrijk om inzicht te krijgen in de manier waarop een nieuwe taal verworven wordt. Taalverwervingsonderzoek toont steeds duidelijker aan dat het vermogen om te communiceren niet door taalkennis tot stand gebracht wordt. Taal verwerf je in de eerste plaats door taal te gebruiken, en dus niet door woordenschatlijstjes van buiten te leren of grammaticaoefeningen te maken om er een bepaalde regel in te drillen.

Het tweedetaalverwervingsproces sluit sterk aan bij het taalverwervingsproces van een eerste taal. Bij jonge peuters zien we dat ze hun moedertaal verwerven door volop met taal geconfronteerd te worden: er wordt ontzettend veel tegen hen gesproken en stilaan ontstaan kleine gesprekken. Hun ouders of begeleiders zullen ook systematisch op een positieve manier feedback geven op hun fouten. Net als jonge kinderen verwerven ook nieuwkomers het Nederlands het snelst door de taal veel te horen en na verloop van tijd ook te gebruiken. De kunst is dus om anderstalige nieuwkomers er als het ware toe te verleiden om motiverende dingen te doen waar ze het Nederlands voor moeten gebruiken (door naar de opdracht te luisteren, informatie te begrijpen, iets te lezen, een oplossing te noteren, enz.) en er zo een actief leerproces van te maken. Het is daarom heel belangrijk om op zoek te gaan naar motiverende opdrachten die zoveel mogelijk aansluiten bij hun eigen leefomgeving. Daarvoor is het uiteraard van cruciaal belang dat de leraar openstaat voor de leefwereld van de nieuwkomers en deze zo goed mogelijk leert kennen.

Nieuwkomers leren op die manier taal door taal te gebruiken, zijn op een motiverende manier met taal bezig en maken zich de taal echt helemaal eigen. De taalverwerving verloopt op een natuurlijke manier.

4. Taalverwerving stimuleren in de klaspraktijk

Motiverende taken alleen zijn natuurlijk niet genoeg om taalverwerving te stimuleren. Belangrijk is dat je een omgeving schept voor de nieuwkomers die zoveel mogelijk stimuleert om te leren en om zich de schoolse taalvaardigheid eigen te maken. Verhelst (2002) spreekt over een krachtige (taal)leeromgeving als 'een positief, veilig en rijk leerklimaat', 'betekenisvolle taken' en 'ondersteuning door interactie' samengaan. Die krachtige (taal)leeromgeving stellen we visueel voor aan de hand van deze drie cirkels:

Figuur 1 – Visuele voorstelling van een krachtige (taal)leeromgeving.

Omdat elk van de cirkels van belang is om de leeromgeving krachtig te maken, bespreken we ze hier alle drie vanuit de context van anderstalige nieuwkomers. Op de cirkel van de betekenisvolle taken gaan we iets dieper in.

4.1 Een positief, veilig en rijk leerklimaat

Nieuwkomers hebben allemaal de moeilijke ervaring achter de rug dat ze hun eigen land en vertrouwde omgeving hebben moeten achterlaten om plots in een vreemde omgeving terecht te komen. Soms zijn ze op de vlucht geslagen of hebben ze vreselijke dingen meegemaakt. Hun verblijfssituatie is soms onzeker. Vaak hebben ook hun ouders het moeilijk. Sommigen zijn hier zelfs helemaal in hun eentje. De structuur van het schoolleven kan hen daarom een belangrijke houvast geven. Ze kunnen er weer gewoon kind of jongere zijn. Een klas waar ze welkom zijn, waar ze zichzelf mogen zijn, waar er begrip voor hen is en waar fouten maken mag, is een belangrijke voorwaarde om tot leren te komen.

Pas wanneer sprake is van deze hoge mate van welbevinden, staan kinderen open voor impulsen uit de omgeving en zullen ze gaan exploreren. Een veilig en positief klasklimate is dus heel belangrijk om tot taalontwikkeling te komen. Eens kinderen zich thuis kunnen voelen, zullen ze de omgeving gaan verkennen. Die moet dus zeker 'rijk' genoeg zijn of, met andere woorden, veel taal meegeven en uitlokken, zodat kinderen het Nederlands snel oppikken.

4.2 Betekenisvolle taken

Nieuwkomers leren het vlotst een taal als ze worden uitgedaagd door motiverende en probleemoplossende opdrachten, waarbij ze taal moeten gebruiken om tot een oplossing te komen. Betekenisvolle taken zijn interessant, uitdagend en zinvol voor kinderen. Ze sluiten aan bij hun interesses en leefwereld en dagen uit om betrokken en gemotiveerd tot actie over te gaan. Kinderen leren heel veel over taal terwijl ze concrete acties uitvoeren en concrete ervaringen opdoen. Zeker wanneer er ook over die acties gepraat wordt, pikken kinderen heel veel taal op.

Goed taalonderwijs biedt voldoende uitdaging aan de leerling, maar voorziet ook in voldoende ondersteuning om eventuele moeilijkheden te overbruggen.

Twijfel je of je taak geschikt is om in te zetten bij anderstalige nieuwkomers? Een handig hulpmiddel bij het voorbereiden van de taak die je gaat doen, is de ‘Takenwijzer Anderstalige Nieuwkomers’ (zie Figuur 2).

Takenwijzer	Anderstalige nieuwkomers	
Taak:		
	JA	NEEN
1. Doelen		
a. Streeft de taak een relevant doel* na?		
b. Is de taak gericht op 'taalvaardigheid' en niet (enkel) op taalkennis (zoals benoemen en woordenschat)?		
2. Is het gebruik van taal in deze taak 'functioneel'? Is taal een middel om een voor de nieuwkomers interessant doel te bereiken?		
3. Is de taak motiverend voor de nieuwkomers? Speelt de taak in op wat de nieuwkomers interesseert?		
4. Sluit de taak aan bij wat de nieuwkomers al begrijpen/kennen? Is er een overbrugbare kloof tussen het niveau waarop de nieuwkomers nu functioneren en het niveau van de taak?		
5. Differentiatie		
a. Is het taalaanbod in de taak voldoende rijk (op verschillende manieren, visueel ondersteund...)?		
b. Zet deze taak de nieuwkomers aan tot intensieve interactie (met klasgenoten en de leerkracht)?		
c. Zijn er voldoende mogelijkheden om in te spelen op de inbreng/ervaringen van de nieuwkomers?		
6. Kunnen de nieuwkomers voldoende actief deelnemen aan de taak?		
7. Zijn de nieuwkomers voldoende betrokken bij het klasgebeuren/hun klasgenoten.		

Conclusie: Hoe scoort de taak? Zie je mogelijkheden om de zwakke punten van de taak aan te pakken en te verbeteren?

* "Onthaalonderwijs is onderwijs dat de taalvaardigheid Nederlands én de sociale integratie van de anderstalige nieuwkomer bevordert." (Omzendbrief BaO/2006/03 van 30/06/2006)

Figuur 2 – De ‘Takenwijzer Anderstalige Nieuwkomers’.

Voorbeelden van betekenisvolle taken voor anderstalige nieuwkomers:

- Leerlingen lezen een stappenplan om hun knutselwerkje tot een goed einde te brengen.
- Leerlingen schrijven een brief voor de ouders met informatie over de klasuitstap

van volgende week.

- Er komt een politieagent op bezoek in de klas en de leerlingen bedenken samen vragen die ze zullen stellen tijdens het interview.
- Leerlingen ontwerpen een affiche (op de computer), waarop de klasafspraken duidelijk en kernachtig worden verwoord.
- De analfabete leerlingen maken een verslag van hun schoolreis in de vorm van een stripverhaal.

4.3 Ondersteuning door interactie

De leerkracht moedigt kinderen aan, denkt hardop na, verwoordt handelingen van de kinderen en van zichzelf, gaat in gesprek, geeft nieuwe impulsen en ideeën, biedt hulp bij drempels, enz. Op die manier ondersteunt hij de kinderen door interactie. Wanneer hij in interactie kan treden met anderen, levert leren veel meer op. Daarom is het belangrijk om voor taken te zorgen die interactie uitlokken. Zo kunnen de kinderen leren in interactie met jou als leerkracht en met andere kinderen.

5. Tot slot

Taal leren door taal te gebruiken in een krachtige leeromgeving heeft voor alle leerlingen een positief effect. Voor nieuwkomers, die best zo snel mogelijk de schoolse taalvaardigheid verwerven om aan te kunnen sluiten bij de lessen, is dit de meest efficiënte manier om taal te leren.

Referenties

- De Bruyne, L., N. Decroos, M. Hauben & M. Sterckx (2016). *Wegwijs in OKAN. Praktische informatie in verband met de opvang van Anderstalige Nieuwkomers in het secundair onderwijs – Onthaalklas*. Leuven: Centrum voor Taal en Onderwijs.
- Schoonen, R. & K. De Gloppe (1992). “Toetsing van schrijfvaardigheid: problemen en mogelijkheden”. In: *Levende Talen*, nr. 470, p. 187-196.
- SLO. (2012). *Concept-advies tussendoelen kernvakken onderbouw vo*. Enschede: SLO.
- Sterckx, M. & K. Torfs (2016). *Eerste hulp bij Anderstalige Nieuwkomers – Brochure voor het kleuteronderwijs*. Leuven: Centrum voor Taal en Onderwijs.
- Sterckx, M. & P. Versteden (2016). *Eerste hulp bij Anderstalige Nieuwkomers – Brochure voor het lager onderwijs*. Leuven: Centrum voor Taal en Onderwijs.
- Verhelst, M. (2002). *De relatie tussen mondeling taalaanbod en woordenschatverwerving van het Nederlands als tweede taal door 2,5-jarige allochtone kleuters in Brussel*. Leuven: KU Leuven.